

DOCENTENHANDLEIDING

katern E1.5 Sociaal culturele dimensie

2 Sociaal culturele kenmerken en veranderingen – vwo

E1.5 Sociaal-culturele dimensie

Eindtermen

De kandidaat kan sociaal-culturele kenmerken van het Caribisch gebied beschrijven, verklaren en analyseren.

In dit verband kan de kandidaat:

- De sociale-culturele positie van verschillende bevolkingsgroepen op en tussen eilanden in het Caribisch gebied beschrijven, verklaren en analyseren (1)*
- Sociaaleconomische, culturele en etnische spanningen op de eilanden in het Caribisch gebied beschrijven, verklaren en analyseren.

Belangrijke werkwijzen:

- Vergelijken van sociaal geografische verschijnselen in het Caribisch gebied en deze in hun geografische context plaatsen.

Aandachtspunten:

- Geldzendingen /remittances spelen een grote rol in de sociaaleconomische positie van eilandbewoners.
- De omvang van de eilanden bepaalt de kwaliteit en de kwantiteit van medische en educatieve voorzieningen. (1)
- Door migratie ontstaan integratievraagstukken.
- Op verschillende eilanden is er sprake van cultuurverandering als gevolg van migratie en grootschalig toerisme.
- *De maatschappelijke positie van verschillende bevolkingsgroepen kan tot verschillen leiden in de sociaaleconomische positie.*
- *Het eilandkarakter en de grote verscheidenheid aan culturele invloeden zorgt voor een grote verscheidenheid aan lokale mengculturen in het Caribisch gebied (creolisering).*

Belangrijke begrippen:

- Culturele verscheidenheid / multiculturaliteit (1)
- Sociale / ruimtelijke segregatie (1)
- Naturalisatie
- Talen (1)
- (neo)Kolonialisme (1)
- Sustainable Development Goals (SDG) (1)
- Gentificatie
- Geldzendingen (remittances)
- *Vorming van zelfbouwwijken*
- *Creolisering*
- *diaspora*

(1)* *Eindtermen, aandachtspunten en begrippen behandeld in het eerste katern Sociaal-culturele dimensie.*

Stap 1

Opdracht: Cultuurbegrippen

Zowel in het domein Wereld, als in dit domein Eigen omgeving zijn er begrippen die te maken hebben met cultuur. Lees de omschrijvingen en voorbeelden 1 t/m 7 en kies uit welk begrip hierbij hoort, of omschreven wordt.

- *homogenisering – diffusie – lingua franca – regionale identiteit – cultuurgebied – naturalisatie – globalisering*

- 1** In delen van Oost-Afrika is Swahili een veelgebruikte taal, omdat het wordt begrepen en gesproken door mensen met verschillende inheemse talen in de regio.
- 2** Internationale modetrends en merken leiden ertoe dat kledingstijlen en voorkeuren steeds meer op elkaar gaan lijken.
- 3** Schotten hechten veel waarden aan hun Schotse cultuur, ze hebben hun eigen tradities en muziek en een eigen accent in de taal.
- 4** Het steeds verdergaande proces van uitwisseling tussen landen, mensen, diensten en goederen over de hele wereld, waardoor de verweving tussen gebieden en samenlevingen toeneemt.
- 5** Muziekstijlen en popcultuur verspreiden zich wereldwijd via muziekopnamen, concerten en media.
- 6** Een migrant uit Colombia doorloopt de stappen zoals de verblijfsvereisten en het slagen voor het inburgeringsexamen om uiteindelijk staatsburger te worden van Aruba.
- 7** De Arabische wereld omvat landen uit het Midden-Oosten en Noord-Afrika, hier is Arabische de meest gesproken taal en de islam de meerderheidsreligie.

- 1** *Lingua franca*
- 2** *Homogenisering*
- 3** *Regionale identiteit*
- 4** *Globalisering*
- 5** *Diffusie*
- 6** *Integratie*
- 7** *Cultuurgebied*

Opdracht: Cultuur en verandering

- 1** Bedenk een voorbeeld uit je eigen omgeving dat kenmerkend is voor de cultuur van jouw eiland.
- 2** Bedenk ook een voorbeeld uit je eigen omgeving dat **niet** kenmerkend voor de cultuur van jouw eiland. Kun je aangeven op welke manier dit element naar jouw eiland is gekomen?
- 3** Bespreek de voorbeelden met een klasgenoot.

1 Eigen antwoord

- Als inwoner van **Aruba** zou een kenmerkend voorbeeld van de eigen cultuur het jaarlijkse carnavalsfeest kunnen zijn. Carnaval op Aruba is een kleurrijk en levendig evenement dat de hele gemeenschap verenigt in vieringen vol muziek, dans, en uitbundige kostuums.

- Als inwoner van **Curaçao** zou een kenmerkend voorbeeld van de eigen cultuur de traditionele muziek- en dansstijl **tambú** kunnen zijn. **Tambú** is diep geworteld in de geschiedenis van Curaçao en is een belangrijk onderdeel van onze culturele identiteit.

2 Eigen antwoord

- Een voorbeeld van iets dat niet typisch is voor de cultuur van **Aruba**, maar toch aanwezig is, zijn de fastfoodketens zoals McDonald's kunnen zijn. Ze hebben nu een zekere invloed op de eetgewoonten en het culinaire landschap. Deze fastfoodketens zijn naar Aruba gekomen als gevolg van de globalisering en de toeristenindustrie.

- Een voorbeeld van iets dat niet typisch is voor de cultuur van **Curaçao**, maar toch aanwezig is, is de populariteit van bepaalde internationale muziekgenres, zoals hip-hop of popmuziek. Hoewel Curaçao een rijke muzikale traditie heeft, waaronder genres zoals tumba, wals, en **tambú**, zijn internationale muziekstijlen zoals hip-hop en popmuziek ook populair onder de jeugd en jongvolwassenen van het eiland. Deze internationale muziekgenres zijn naar Curaçao gekomen via verschillende kanalen, waaronder radio, televisie, internet en sociale media. Ze worden vaak geassocieerd met westerse popcultuur en hebben een sterke invloed op de muzieksmaak en stijl van jongeren op het eiland.

3 Door migratie, toerisme, handel, sociale media.

Opdracht: Volksverhalen

Verhalen vertellen is een traditie van culturen wereldwijd. In Europa zijn er verhalen van **Reinaert de Vos**, in en rondom Indonesië zijn er verhalen over **kantjil**, het dwerghert en in het Caribisch gebied komen verhalen van de spin **Anansi** voor.

Gebruik bron 3.

Bron 3

Anansi

De verhalen over de spin **Anansi** worden al eeuwen verteld in West-Afrika. Met de tot slaafgemaakten uit Afrika kwamen ook de verhalen over **Anansi** mee en verspreidde zich over de Caribisch gebied. **Anansi** is een slimme (kleine) spin, die veel avonturen beleefd. In de tijd van de slavernij konden de vertellers de verhalen gebruiken, als stil verzet, om toch over de kolonisator of plantagehouder te kunnen praten. Zij werden als

personage in de vorm van een dier belachelijk gemaakt. De verhalen van **Anansi** worden in Europees Nederland ook bekender. De verhalen zijn met de migratie vanuit het Caribisch gebied naar Nederland gekomen. De verhalen van **Anansi** staan sinds 2016 op de lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland.

Hoewel de **Anansi**-verhalen in eerste instantie misschien slechts bekend waren bij een kleine groep tot slaafgemaakten, werden ze in het Caribisch gebied en Suriname een breed en bekend fenomeen. Er ontstaan regionale verschillen: **Anansi** heet op Curaçao **Kompa Anansi** en zijn vrouw heet **Shi Maria**. In Suriname wordt de vrouw van **Anansi** **Ma Akoeba** genoemd. En er komen nieuwe verhalen: geen parabels, maar meer gebaseerd op situaties uit het dagelijks leven. Het karakter van **Anansi** wordt aangepast. Naast zijn eigenzinnige karakter en slimmigheden sluipen er luiheid in, doortrapt zijn en soms onvervalst egoïsme. Net als bij ons mensen.

Bewerking van artikel op lachispa.nl.

- 1** Ben jij opgegroeid met de verhalen van Anansi of andere verhalen? Welke?
- 2** Wat is gevolg van diffusie voor het verhaal van Anansi?

1 Eigen antwoord.

2 Volksverhalen kunnen elementen bevatten die afkomstig zijn uit de verschillende oorspronkelijke culturen. Door diffusie kunnen deze verhalen zich blijven aanpassen aan een nieuwe omgeving, waardoor ze eigentijds blijven. Volksverhalen bevatten vaak culturele waarden en identiteit, in een diverse gemeenschap geven deze verhalen een gezamenlijke identiteit.

Stap 2

Opdracht: Impact toerisme op eigen cultuur en omgeving

Doel: Onderzoeken welke gevolgen toerisme heeft op jouw cultuur en gemeenschap en nadenken over het behoud van cultureel erfgoed door te profiteren van toerisme.

In dit onderzoek werk je samen en volg je de volgende stappen:

1 Kies een lokaal toeristisch gebied, dat kan bijvoorbeeld een wijk zijn of het strand, of een populaire culturele attractie, museum of evenement en beschrijf deze kort.

2 Onderzoek de impact van toerisme in dit gebied/plek/attractie. Verzamel gegevens over:

- de economische voor- en nadelen;
- invloed op de ruimtelijke omgeving, denk hierbij aan wegen of (slopen van) bebouwing, afval;
- verandering in cultuur op de lokale leefstijl (door de vele toeristen).

Om aan informatie te komen kan je o.a.

- een interview houden met iemand die werkzaam is bij het door jullie gekozen toeristisch gebied/plek/attractie;
- internet, gebruik bijvoorbeeld de website van het door jullie gekozen toeristische gebied/plek/attractie;
- langsgaan en foto's maken, van het gebied/de plek/de attractie;
- lokale bewoners interviewen of enquêtes afnemen en vragen naar de verandering en impact van toeristen. Vraag hierbij naar positief en negatieve gevolgen.

3 Kies een manier waarop jullie de bevindingen van jullie onderzoek kunnen presenteren; een poster, een digitale presentatie, een verslag.

4 Presenteer jullie bevindingen aan de klas door middel van een mondelinge presentatie. Ondersteun je presentatie met verhalen die je hebt gehoord of foto's die jullie gemaakt hebben.

Rol van de docent:

In de onderzoeksfase de groepjes begeleiden.

Voorafgaand aan de presentaties kunnen de volgende vragen gepresenteerd worden:

- Hoe beïnvloedt toerisme cultuurverandering op het eiland? Noteer voordelen en nadelen.
- Hoe kan toerisme bijdragen aan het behoud van cultureel erfgoed?

Leerlingen kunnen informatie halen uit de presentaties.

Na afloop van de presentaties kan er gediscussieerd worden over duurzaam toerisme met behoud van eigen cultuur.

Voorbeeld van onderzoek:

Gekozen toeristisch gebied: Het strand van Mambo Beach op Curaçao.

Impact van toerisme:

- Economische voor- en nadelen: Het toerisme bij Mambo Beach brengt economische voordelen met zich mee, zoals werkgelegenheid in de horeca, verkoop van souvenirs en toegangsprijzen voor strandstoelen. Echter, het kan ook leiden tot problemen zoals ongelijkheid in inkomensverdeling en afhankelijkheid van buitenlandse investeringen.
- Invloed op de ruimtelijke omgeving: Het strand van Mambo Beach heeft door toerisme aanzienlijke veranderingen ondergaan, zoals de ontwikkeling van commerciële infrastructuur zoals restaurants, bars en winkels. Dit heeft geleid tot verdichting van

bebouwing en druk op de beschikbare ruimte, evenals mogelijke problemen met afvalbeheer.

Verandering in cultuur op lokale leefstijl:

Door de komst van toeristen is de lokale leefstijl bij Mambo Beach veranderd. Lokale bewoners passen zich aan de behoeften van toeristen aan, waardoor traditionele gewoonten en gebruiken mogelijk worden verdrongen door meer commerciële activiteiten. Ook kan er sprake zijn van culturele toe-eigening, waarbij elementen van de lokale cultuur worden gecommercialiseerd om tegemoet te komen aan toeristische verwachtingen.

Presentatie van bevindingen:

Digitale presentatie: Een PowerPoint-presentatie met foto's van Mambo Beach, grafieken over de economische impact van toerisme en quotes van lokale bewoners over de veranderingen in hun leefomgeving.

Mondelinge presentatie:

Tijdens de mondelinge presentatie zullen we onze bevindingen delen met de klas, waarbij we ons richten op de verschillende aspecten van de impact van toerisme op Mambo Beach. We zullen anekdotes delen van onze interviews met lokale bewoners en foto's tonen om de veranderingen te illustreren. Daarnaast zullen we discussiëren over mogelijke manieren om het cultureel erfgoed te behouden terwijl we profiteren van toerisme, zoals het implementeren van duurzame ontwikkelingspraktijken en het betrekken van de lokale gemeenschap bij besluitvormingsprocessen.

Stap 3

Vragen

1 Curaçao is voor migranten uit de regio een aantrekkelijke bestemming. Zo zijn er de afgelopen jaren veel Venezolanen en Colombianen naar Curaçao gekomen.

Geef twee redenen waarom Curaçao aantrekkelijk is voor deze regionale migranten.

1 Voorbeelden van redenen:

- Voor migranten uit landen met economische problemen, zoals Venezuela, kan Curaçao dus aantrekkelijk zijn vanwege de mogelijkheid om werk en een beter inkomen te vinden.
- Curaçao wordt vaak gezien als een relatief veilige bestemming in vergelijking met sommige andere landen in de regio.
- Curaçao ligt dicht bij Venezuela en Colombia, waardoor het een relatief gemakkelijke bestemming is voor migranten uit deze regio's. De korte afstand vergemakkelijkt de reis en maakt het mogelijk voor migranten om snel naar Curaçao te komen.

2 Geef twee redenen waarom het voor een land als Curaçao van belang kan zijn om een actief migratie- en integratiebeleid te voeren.

2 Voorbeelden van redenen:

- Een goed doordacht migratie- en integratiebeleid kan bijdragen aan de economische groei van Curaçao. Migrantenvaardigheden, kennis en arbeidskrachten met zich meebrengen die kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de economie, vooral in sectoren waar tekorten aan arbeidskrachten bestaan.
- Een actief migratie- en integratiebeleid kan ook bijdragen aan sociale cohesie en stabiliteit in Curaçao. Door migranten te ondersteunen bij hun integratie en hen gelijke

kansen te bieden, kan worden voorkomen dat sociale spanningen ontstaan tussen verschillende bevolkingsgroepen.

Opdracht: Attitude lokale bevolking

Migranten worden bijna overal ter wereld vaak met argwaan bekeken door lokale bewoners. Zij kunnen zich bedreigd voelen door nieuwkomers. De angst heerst dat de komst van migranten in hun nadeel zal zijn.

- 1 Geef een voorbeeld van een sociaaleconomische dreiging.
- 2 Geef een voorbeeld van een culturele bedreiging.
- 3 Denk jij dat deze angsten terecht zijn? Waarom wel of niet?

1 Migranten zullen de banen innemen, waardoor 'ik' straks werkloos ben.

2 Migranten spreken de taal niet, 'ze' brengen een andere godsdienst met zich mee, 'ze' hebben andere tradities en gewoonten, 'ik' wil dat alles blijft zoals het is en wil niet veranderen.

3 Voorbeeld antwoorden:

- Ja, angsten moet je serieus nemen, misschien wil iemand werken voor een lager loon en verdient de lokale bevolking dan ook minder.

We wonen op een klein eiland, als er heel veel migranten komen, verandert er van alles en moeten we straks allemaal bijvoorbeeld Spaans gaan spreken.

- Nee, migranten doen vaak het werk dat lokale bewoners niet willen doen. Lokale bewoners zijn beter beschermd met contracten dus zullen niet zomaar ontslagen worden. Het eiland is gevormd door migranten. Mensen passen zich aan, het is verrijking als we van elkaar kunnen leren.

Opdracht: Mengculturen (alleen **VWO**)

Gebruik bron 8.

Bron 8

Creolisering op Curaçao

Door de migratie is er op Curaçao een mengelmoes van culturen te vinden. Er zijn ongeveer 207 nationaliteiten te vinden onder de bevolking. Mensen met verschillende culturele achtergronden die met elkaar leven, nemen gewild of ongewild culturele uitingen van elkaar over. Het proces van wisselwerking tussen (sub)culturen waarbij door wederzijdse beïnvloeding en interactie een nieuwe (sub)cultuur ontstaat wordt **creolisering** genoemd. In het Caribisch gebied gaat het met name over de vermenging van de Afrikaanse en de Europese cultuur.

Doe onderzoek naar creolisering op jouw eiland.

- Werk samen met een klasgenoot.
- Ga op zoek naar uitingen die laten zien dat verschillende culturen zijn samengekomen door wederzijdse beïnvloeding. Jullie kunnen kijken naar architectuur, straatvoedsel, kledingstijlen, taalgebruik, religieuze uitingen van de cultuur die het resultaat zijn van de wisselwerking tussen verschillende culturen.
- Maak een collage met foto's en/of tekeningen van jullie bevindingen.
- Vraag een aantal klasgenoten om jullie collage te beoordelen. Jullie beoordelen de collage van de klasgenoten.

Hier zijn enkele ideeën voor de collage:

Architectuur: Foto's van gebouwen en huizen op Curaçao die een mix van Europese en Afrikaanse architectonische stijlen laten zien, zoals de kleurrijke huizen in de wijk Punda in Willemstad.

Straatvoedsel: Afbeeldingen van populaire lokale gerechten die een mix zijn van verschillende culinaire tradities, zoals karni stoba (stoofpot) met Afro-Caribische invloeden en pastechi (pasteitjes) met Europese invloeden.

Kledingstijlen: Foto's van mensen gekleed in traditionele kleding die de mix van Europese en Afrikaanse mode weerspiegelen, zoals de kleurrijke en feestelijke klederdracht tijdens carnavalsoptochten.

Taalgebruik: Voorbeelden van Papiaments, de lokale taal van Curaçao, die een mix is van Europese talen (voornamelijk Spaans, Portugees en Nederlands) en Afrikaanse talen, samen met Engelse en Nederlandse leenwoorden.

Religieuze uitingen: Afbeeldingen van kerken en tempels op het eiland die verschillende religies vertegenwoordigen, zoals de katholieke kerk en de synagoge, die de diversiteit van religieuze overtuigingen op Curaçao laten zien.

Je kunt deze afbeeldingen verzamelen en op een creatieve manier op een collage plaatsen om de culturele diversiteit en creolisering op Curaçao te illustreren.

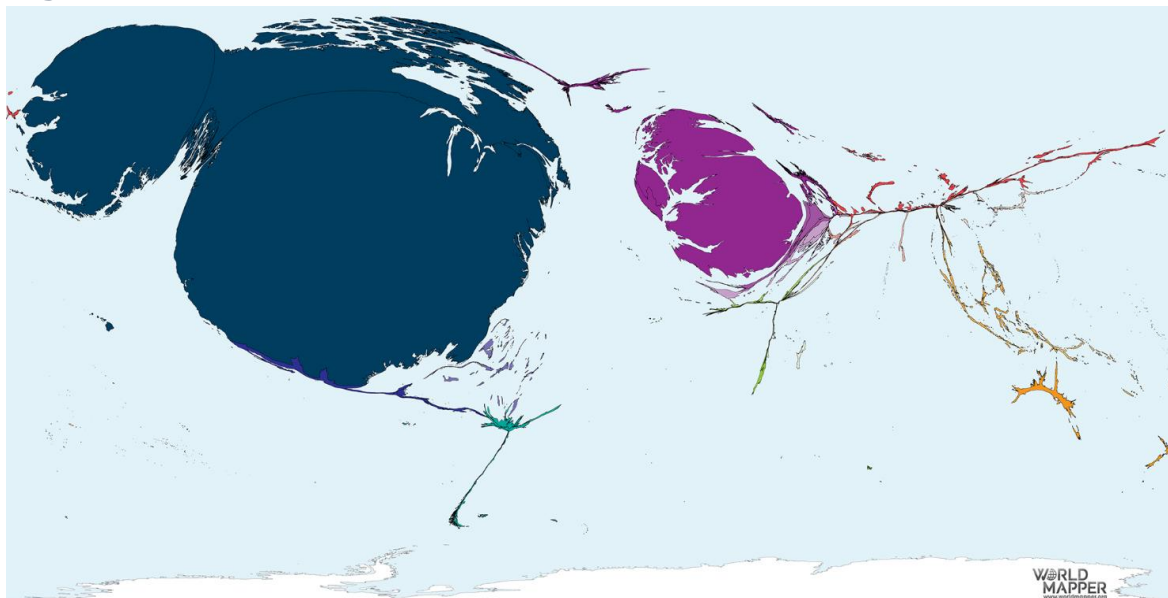

Opdracht: Remittances

Gebruik bron 9.

Bron 9

Migratie vanuit Jamaica 1990-2017

Dit is een zogenaamde anamorfose kaart. Hoe meer migranten uit Jamaica in een land gevestigd zijn hoe groter dat land wordt afgebeeld.

Voor een land als Jamaica zijn remittances van groot belang.

Uit welk landen zullen de meeste remittances komen?

Geef voor je antwoord een culturele en een economische verklaring.

Landen: VS, Canada, Verenigd Koninkrijk.

Culturele verklaring: de taal Engels die gesproken wordt in deze landen/ De historisch-culturele relatie met het Verenigd Koninkrijk.

Economische verklaring: Dit zijn welvarende landen, waar werk te vinden is voor migranten.

Opdracht: Siman di Kultura

Gebruik bron 10.

Bron 10

Siman di Kultura

Een positieve manier om aandacht te geven aan cultuur zijn traditionele feestdagen.

Op Curaçao wordt jaarlijks eind september begin oktober Siman di Kultura gevierd.

Een week lang wordt er op het eiland cultuur, eten, muziek en de helden gevierd.

Siman di Kultura is bedoeld om alle lagen van de bevolking bij elkaar te brengen. Het

laat mensen zien waar je trots op kunt zijn in jouw cultuur en wat je daarvan kan

leren. Elk jaar is er een ander thema.

Scholen besteden in deze week veel aandacht aan traditionele muziek en kleding.

Sommige bedrijven passen hun werkkleding aan of veranderen hun buffet in meer

traditioneel eten. Ook musea passen hun programma's aan met workshops en ouder verhalen.

Siman di Kultura is een mooi voorbeeld waarbij aandacht kan worden gegeven aan al die verschillende culturen en nationaliteiten van mensen die op het eiland leven en kan zorgen voor verbondenheid.

Figuur 4: Siman di Kultura in teken van landbouw

- 1 Wat wordt er precies gevierd tijdens Siman di Kultura op Curaçao?
- 2 Heb je persoonlijke ervaringen met Siman di Kultura? Zo ja, wat vond je het meest opvallend of bijzonder? Zo nee, weet je een vergelijkbaar evenement in je eigen land en wat vind je daarvan?
- 3 Op welke manieren kan een evenement zoals Siman di Kultura verbondenheid creëren in een gemeenschap of begrip bevorderen tussen verschillende culturen?

1 Tijdens Siman di Kultura op Curaçao wordt een week lang cultuur, eten, muziek, en lokale helden gevierd. Het evenement is bedoeld om alle lagen van de bevolking samen te brengen en mensen te tonen waar ze trots op kunnen zijn in hun cultuur.

2 Eigen antwoord

3 Siman di Kultura draagt bij aan het tonen van trots in de eigen cultuur door middel van vieringen en activiteiten. Het evenement kan verbondenheid in de gemeenschap bevorderen door verschillende culturen en nationaliteiten samen te brengen.

Stap 4

Vragen

1 Geef een omschrijving in eigen woorden van het begrip ruimtelijke segregatie én geef een voorbeeld, vanuit je eigen omgeving.

1 Ruimtelijke segregatie is de fysieke scheiding in een gebied. Bijvoorbeeld in een stad waarbij mensen met een vergelijkbare sociaaleconomische kenmerken, zoals inkomen of etniciteit bij elkaar wonen in aparte wijken.

Eigen voorbeeld.

2 Geef een omschrijving in eigen woorden van het begrip gentrificatie én geef een voorbeeld, vanuit je eigen omgeving.

2 Gentrificatie is een ruimtelijk proces waarbij een gebied met een lager sociaaleconomische status door investeringen een verandering ondergaat, waardoor het gebied aantrekkelijker wordt voor mensen met een hogere sociaaleconomische status. Eigen voorbeeld.

Opdracht: Gentrificatie

Gebruik bron 13.

Bron 13

Bewoners vrezen huurverhoging na opknapbeurt wijk met EU-geld

27 oktober 2018 | Deya Mensche

WILLEMSTAD – Bewoners van Kura’i Shon Fil hebben gemengde gevoelens over het vernieuwingsproject van hun wijk. Het project wordt door de Europese Unie gefinancierd. Bewoners geven aan blij zijn dat hun wijk eindelijk opgeknapt wordt, maar zijn ook bang voor de veranderingen die het met zich meebrengt.

“Wij beseffen wel dat je de ontwikkeling en de investeringen niet kunt tegenhouden, maar de Europese Unie steekt niet voor niets geld in een wijk”, zegt wijkbewoner Jansen. Hij en andere bewoners vrezen dat ze zonder pardon ons op straat gezet worden als zij de huurverhoging na de opknapbeurt niet kunnen betalen.

Volgens Jansen is het gezien de economie en het onzekere arbeidsklimaat op Curaçao, heel moeilijk voor een plaatselijke bewoner die al jaren in de wijk wonen om bij de bank een hypotheek te krijgen, waardoor hun deelname beperkt blijft.

Van het [Caribisch Netwerk](#) – bewerkt.

Wijkbewoner Jansen bekijkt de verbeteringen in zijn wijk met argusogen.

1 Wat zijn de gemengde gevoelens die bewoners van Kura’i Shon Fil hebben over het vernieuwingsproject in hun wijk?

2 Wat zou volgens jou een goede oplossing zijn voor de angsten voor de lokale bewoners?

1 Bewoners van Kura’i Shon Fil hebben gemengde gevoelens omdat ze blij dat hun wijk eindelijk wordt opgeknapt. Maar tegelijkertijd hebben ze de angst voor mogelijke veranderingen die het project met zich mee kan brengen. Angsten zoals huurverhogingen en gedwongen verhuizingen.

2 Voorbeeld antwoorden;

- De overheid moet ervoor zorgen dat de huidige bewoners de komende jaren geen huurverhoging krijgen.
- De bewoners van de wijk Kura'i Shon Fil betrekken bij de renovaties. Zorgen dat zij aan het werk kunnen en inkomsten verdienen.
- Luisteren naar de lokale bewoners en vragen wat zij vinden dat gedaan moet worden in de wijk.

Stap 5 VWO

Opdracht: Sloppenwijken

In sloppenwijken is zelfbouw aan de orde van de dag. Bewoners proberen er met elkaar het beste van te maken, maar de ontwikkelkansen zijn klein. Vele hulporganisatie proberen deze problematiek aan te pakken. Eén van de organisaties die zich in de Dominicaanse Republiek inzet is Sociedad Lucas.

Gebruik bron 16.

Bron 16

Project: Achterstandskinderen in de Dominicaanse Republiek

Problematiek

Voor bewoners van achterstandswijken in de Dominicaanse Republiek is het leven vaak moeilijk. Gezondheidszorg en scholing zijn voor de meesten onbetaalbaar. Dit zorgt ervoor dat veel mensen analfabeet zijn en dat er regelmatig kinderen overlijden doordat er geen medische zorg beschikbaar is.

Voedsel, onderwijs...

Sociedad Lucas zet zich in voor kinderen uit de sloppenwijken van Santo Domingo, de hoofdstad van de Dominicaanse Republiek, en kinderen uit arme gezinnen op het platteland. De organisatie voorziet ongeveer honderd kinderen uit de wijk El Cacique elke morgen van een gezond ontbijt. Daarnaast geven ze psychologische hulp aan kinderen die dat nodig hebben en verlenen ze gratis onderwijs. Tijdens het ontbijt vertellen medewerkers de kinderen een Bijbelverhaal en bidden ze met hen. Ook worden kinderen geholpen bij het maken van hun schoolwerk en motiveren ze hen om zich in te zetten voor hun toekomstdromen.

... en medische zorg

Sociedad Lucas zorgt ook voor medische hulp. In één van de wijken van Santo Domingo is er een kliniek waar de patiënten naar draagkracht betalen voor de medische zorg die ze krijgen. Verder is er een 'medische brigade' die elke maand een dorp in de omgeving bezoekt en daar medische zorg verleent.

Bron: bijzonderenoden.nl

1 Welke maatschappelijke problemen worden genoemd als uitdagingen voor de bewoners van de achterstandswijken?

2 Hoe draagt Sociedad Lucas bij aan het verbeteren van de levensomstandigheden van kinderen in de sloppenwijken van Santo Domingo?

3 Hoe kunnen initiatieven zoals die van Sociedad Lucas, maar ook van andere organisaties bijdragen aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van armoede in achterstandswijken?

4 Welke rol zouden overheden kunnen spelen bij het aanpakken van de problemen waarmee bewoners van achterstandswijken mee worden geconfronteerd.

5 In het eerste katern van de sociaal culturele dimensie zijn de Sociale Ontwikkelingsdoelen (SDG's) besproken. Welke SDG's zouden de meeste aandacht moeten krijgen in een wijk zoals El Cacique?

1 Ontoegankelijke gezondheidszorg, onbetaalbaar onderwijs, analfabetisme, overlijden van kinderen, te weinig/gezond voedsel, gebrek aan psychologische hulp.

2 De organisatie geeft kinderen een gezond ontbijt, biedt psychologische hulp, verleent gratis onderwijs, helpt bij huiswerk, motiveert in toekomstdromen en zorgt voor medische hulp in de wijk.

3 Door het geven van gratis onderwijs, gezondheidszorg en psychologische hulp verbeteren de kansen en het welzijn van de kinderen. Zij krijgen een mogelijkheid om zich te kunnen ontwikkelen. Op de langere termijn kan dit bijdragen aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van armoede.

4 Overheden kunnen een rol spelen door beleidsmaatregelen te nemen die toegang tot gezondheidszorg en onderwijs verbeteren, zodat er wordt gestreefd naar gelijkheid van kansen. Misschien kan een overheid meer samenwerken met hulporganisaties die expertise hebben.

5 De SDG doelen 1 geen armoede, 2 geen honger, 3 goede gezondheid en welzijn en 4 kwaliteitsonderwijs.

Eindopdracht: Schetskaart hoofdstad

Een schetskaart is een eenvoudige, vaak handmatig gemaakte tekening of kaart die wordt gebruikt om de grenzen of de belangrijkste kenmerken van een gebied of terrein weer te geven.

In deze opdracht ga je, samen met een klasgenoot, een schetskaart maken van de hoofdstad van jouw eiland. De schetskaart mag je maken achter de computer of teken je uit op groot vel papier.

1 Op de kaart moet het volgende te zien zijn: belangrijke wegen, de wijken, rivieren, etc. met hun namen. Maak hierbij onder andere gebruik van Google maps (streetview), of een echte kaart.

2 Maak een legenda en schets, kleur of schrijf in de wijken informatie over:

- Woningkenmerken; daarbij teken of noteer je informatie over:
  - o het type woning; bijvoorbeeld vrijstaand, appartement.
  - o ouderdom; bijvoorbeeld erfgoed, nieuwbouw.
  - o staat van onderhoud; bijvoorbeeld goed onderhouden, of niet, gerenoveerd
  - o bevolkingssamenstelling; bijvoorbeeld sociaaleconomische positie
ethniciteit, leeftijd
- Type wijk qua ontstaanswijze; Zelfbouwwijk volgens zelfbouwtraditie, sloppenwijk, wijk ontwikkelt door projectontwikkelaars enz.
- Horeca en toerisme, denk hierbij aan restaurants en hotels en is dit nieuw gebouwd of staan deze er al lang.

- Winkels en bedrijven
- Voorzieningen, denk hierbij aan scholen, zorginstelling, sport.

Jullie hoeven natuurlijk niet elk gebouw te tekenen of te beschrijven, het gaat om een algemeen beeld van een wijk. Voor het buurtprofiel van een wijk kan je via het internet ook vaak al veel informatie vinden, door op de naam van de wijk te zoeken.

3 Nu je veel informatie over deze stad hebt verzameld kun je de volgende vragen beantwoorden:

- Is er sprake in deze stad van ruimtelijke segregatie? Waarom wel of niet, licht je antwoord toe.
- Is er in deze stad van gentrificatie? Waarom wel of niet, licht je antwoord toe?
- Is er in deze stad sprake van sociale segregatie? Waarom wel of niet, licht je antwoord toe.
- Is er in deze stad sprake van zelfbouwbuurten? In welke mate zijn hier voorzieningen?

4 Als jullie in het bestuur van de stad zouden zitten hoe zou je een van bovenstaande problemen gaan oplossen?

Tip docent: wanneer deze opdracht te groot is qua tijd, of je wilt juist meer diepgang. Kan je de klas ook verdelen in groepjes en ieder groepje een wijk geven en daar informatie over verzamelen. Dit kan dan uiteindelijk gebundeld worden.

Doel: Bij deze opdracht worden de begrippen gentrificatie en ruimtelijke segregatie met een creatieve werkwijze inzichtelijk. Leerlingen besteden aandacht aan hun eigen omgeving, leren hierover en gaan nadenken over de ruimtelijke inrichting.

Antwoorden Toetsvragen

1. Hieronder staan twee stellingen over cultuur. Welk antwoord is juist?

Stelling 1: Het Caribisch gebied hoort bij het cultuurgebied Noord-Amerika.

Stelling 2: Immateriële cultuurkenmerken veranderen minder snel dan materiële cultuurkenmerken.

- A) Beide stellingen zijn juist
- B) Beide stellingen zijn onjuist
- C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist
- D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist**

2. De gevolgen van het toerisme kan je vanuit verschillende dimensies bestuderen. Hieronder staan een aantal gevolgen. Welke dimensies horen hierbij?

Dimensie	Voorbeelden van gevolgen van toerisme
1	Doordat het koraalgebied zo bijzonder is komen er vele toeristen duiken en ontstaat er schade aan het ecosysteem.

2	Een horecaondernemer besluit een eigen restaurant te beginnen vlakbij een populair strand.
3	Toeristen in schaars geklede kleding bezoeken een kerk en maken foto's, een kerklid voelt zich hierbij niet in zijn waarde gelaten tijdens het bidden.

- A) 1. Economische dimensie, 2 Economische dimensie, 3. Sociaal culturele dimensie
 B) 1. Sociaal culturele dimensie, 2. Politiek dimensie, 3. Sociaal culturele dimensie
C) 1. Fysische dimensie, Economische dimensie, 3. Sociaal-culturele dimensie
 D) 1. Fysische dimensie, 2. Economische dimensie 3. Politiek dimensie

3. Hieronder staat een afbeelding met onderschrift. Welk begrip uit dit katern opdracht past hier het beste bij.

Mensen die Nederlander worden kunnen een paspoort aanvragen

Bron: <https://www.beekdaelen.nl/paspoort-id-kaart-en-rijbewijs>

- A) Identiteit
 B) Integratie
 C) Nationaliteit
D) Naturalisatie

4. Hieronder volgen twee stellingen over remittances. Welk antwoord is juist?

Stelling 1: Het verzenden van remittances kost geld.

Stelling 2: Remittances zorgen ervoor dat iedereen in het ontvangende land profiteert.

- A) Beide stellingen zijn juist
 B) Beide stellingen zijn onjuist
C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist
 D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist

5. Hieronder staan twee stellingen over de positie van migranten. Welk antwoord is juist?

Stelling 1: Mede door de ruimtelijke segregatie is het makkelijker voor migranten om te integreren.

Stelling 2: Een concentratie van migranten van dezelfde afkomst in een wijk ontstaat vooral door de hoge huurprijzen.

- A) Beide stellingen zijn juist
B) Beide stellingen zijn onjuist
 C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist

D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist

6. Bevolkingsgroepen in de samenleving hebben, hoewel ze wel door elkaar wonen nauwelijks contact met elkaar.

Welk begrip past hier het beste bij?

- A) Discriminatie
- B) Gentrificatie
- C) Sociale segregatie**
- D) Ruimtelijke segregatie

7. Hieronder staan twee stellingen over gentrificatie. Welk antwoord is juist?

Stelling 1: Bij gentrificatie worden oude en vervallen gebouwen in een wijk van een stad, gerenoveerd of helemaal gesloopt.

Stelling 2: Bij gentrificatie stijgen vaak de huurprijzen, of komen er dure voorzieningen waar de oude bewoners geen gebruik van zullen maken.

- A) Beide stellingen zijn juist**
- B) Beide stellingen zijn onjuist
- C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist
- D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist

VWO

8. Wat is een kenmerk van zelfbouwwijken

- A) Weinig betrokkenheid van bewoners
- B) Sterk gevoel van eigenaarschap**
- C) Overheidsregulering

9. Wat voor proces is er gaande bij creolisering?

- A) Een proces van assimilatie
- B) Een proces van segregatie
- C) Een proces van isolatie
- D) Een proces van acculturatie**

Antwoorden examenvragen

Door de opkomst van het toerisme treedt diffusie van culturen op. Binnen het Caribisch gebied zijn er verschillen in diffusie, die gedeeltelijk verklaarbaar zijn vanuit de historische dimensie.

1 Geef aan hoe de verschillen verklaarbaar zijn vanuit de historische dimensie.

Toeristische herkomstgebieden worden deels bepaald door het koloniale verleden.

Stelling: 'Diffusie leidt tot positieve gevolgen voor het eiland waar je woont.'

2 Geef een argument voor deze stelling en een argument tegen deze stelling.

Antwoord is correct indien voorbeelden van positieve en negatieve gevolgen van diffusie worden genoemd.

Gebruikte bronnen:

- <https://blogs.iadb.org/migracion/en/challenges-and-opportunities-of-migration-in-the-caribbean/>
  - [https://gobiernu.cw/wp-content/uploads/2019/06/Onderzoek Migranten en Integratie op Curaao digitaal.pdf](https://gobiernu.cw/wp-content/uploads/2019/06/Onderzoek_Migranten_en_Integratie_op_Curaao_digitaal.pdf) Regionale migratie en integratie op Curaçao.
  - https://www.knomad.org/sites/default/files/publication-doc/migration_development_brief_38_june_2023_0.pdf#page=20 Remittances Remain Resilient but Are Slowing
  - <https://caribischnetwerk.ntr.nl/2018/10/27/bewoners-vrezen-huurverhoging-na-opknapbeurt-wijk-met-eu-geld/>
  - <https://www.amnesty-international.be/subthema/gedwongen-uthuiszetting-in-sloppenwijken/37551>
  - <https://bijzonderenoden.nl/project/achterstandskinderen-in-de-dominicaanse-republiek/>
- Geschiedenis van de Antillen, Dalhuizen L. et al., Zutphen: Walburg Pers, cop. 2009
- <https://www.mo.be/video/wat-betekent-de-term-diaspora>
  - <https://www.lachispa.nl/artikelen-kunst-cultuur/anansi-in-slavernij/>
  - <https://nos.nl/artikel/2297925-dna-thuistesten-en-trump-drijven-zwarte-amerikanen-naar-ghana>

Overige interessante artikelen over steden en gentrificatie in het Caribisch Nederland

- <https://caribischnetwerk.ntr.nl/2018/03/03/fleur-de-marie-van-achterstandswijk-naar-attractie/>
- <https://wearekids.studio/2023/05/04/displacement-of-locals-through-heritage-gentrification/>